

Szász Gábor¹

A magyarországi felsőoktatás minőségéről

Bevezetés

A szerző főleg a műszaki felsőoktatás haladó hagyományára, a gazdasági környezet változására és néhány aktuális javaslatára irányítja az olvasók figyelmét. A minőségirányítás első lépése a minőségpolitika meghatározása. Ehhez tudnunk kell, hogy az irányított rendszer tágabb környezetében melyek a fő tendenciák, illetve milyen prognózist érdemes figyelembe venni.

A hazai műszaki felsőoktatás több évszázados hagyománya

A magyarországi műszaki felsőoktatásnak a 18. századra visszanyúló hagyományai vannak, és már akkor tanulságul szolgáltak más országok számára. Például a párizsi École Polytechnique a Selmecbányai Műszaki Egyetem tantervét vette alapul. Ennek a patinás felvidéki egyetemnek a hagyományait a Miskolci Műszaki Egyetem és a Soproni Egyetem őrzi.

A hazai felsőoktatás erkölcsisége a kezdetek óta normatív. Ezt szemlélteti a dr. Pattantyús Ábrahám Géza akadémikustól vett idézet: „A gépészmérnök felelőssége alkotásainak társadalmi kihatására is kiterjed, de a felelősséget csak akkor vállalhatja, ha a termelés irányításában és a vezetésben is részt vehet. Ő idézi, hogy Guillet francia műegyetemi professzor szerint jó vezetőmérnök csak az lehet, akinek lelki és szellemi képességei a következő arány szerint oszlanak meg: 50% erkölcsi erő, 25% általános műveltség és 25% szaktudás”.²

A magyar műszaki felsőoktatás szemlélete jövőorientált. Képzésének tartalma széles spektrumú és természettudományosan megalapozott. A 230 éves múltra visszatekintő Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem tanulságos képzési hagyományát jól szemléltette dr. Pattantyús Ábrahám Géza professzor a III. Országos Mérnök-kongresszuson, amelyet 1931-ben tartottak Budapesten, a Magyar Kir. József Műegyetemen, s amely már akkor Közép-Európa legnagyobb egyeteme volt, és ahol nagyon magas elméleti képzettség és

¹ A szerző a Gábor Dénes Főiskola Alap- és Műszaki Tudományi Intézetének tanára.

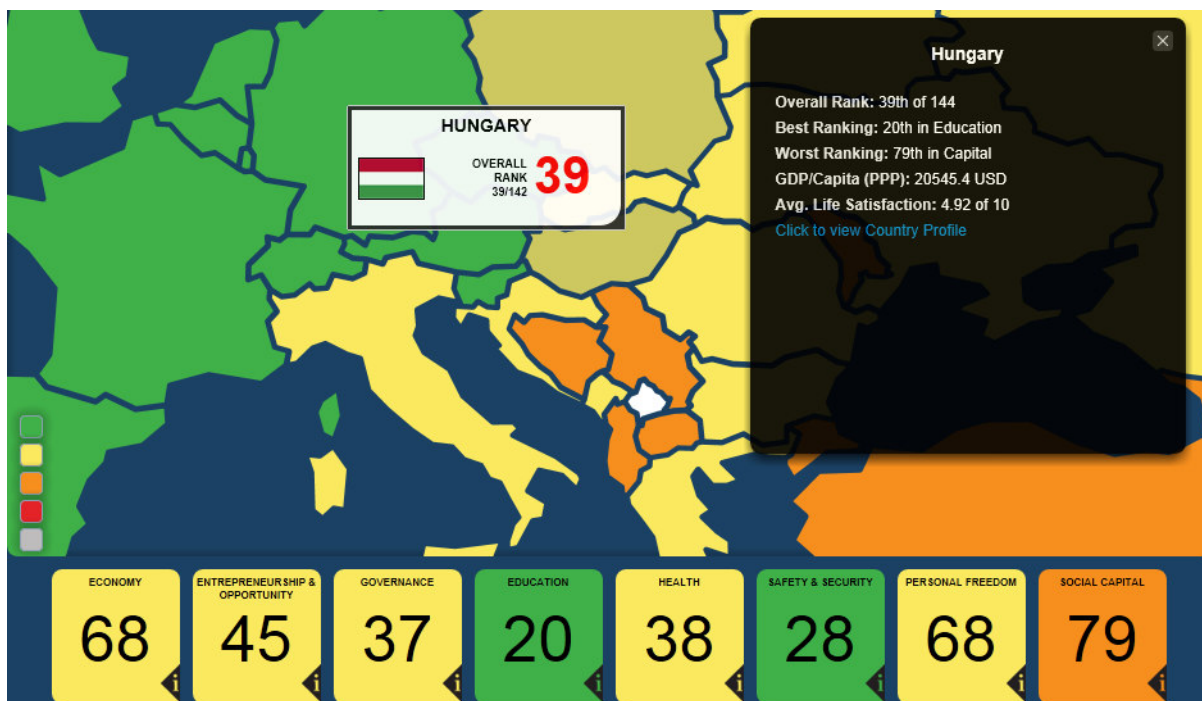
² Pattantyús Á. Géza: A mérnöknevelés Franciaországban. (Technika, 1931.) In Pattantyús Á. Géza: *Gépek üzemtana*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1964. 48.

széles műszaki ismeret megszerzésére nyílt lehetőség. Pattantyús professzor felolvasta a német műegyetemi rektorok 1928-as drezdai konferenciája határozatát és egy 1898-as keltezésű levelet, amely válasz volt egy miniszteri leiratra, és azt tanúsította, hogy a budapesti Műegyetem már akkor nem volt hajlandó letérni arról az útról, melyre a német egyetemek csak 30 évvel később vettek irányt. A leirat csak a gazdaság közvetlen igényeire képző egyetemet szeretett volna, szűkebb ismeretspektrummal. Az egyetem szerint a túlzott szakosodás megbontaná a képzés szerkezetét, és a vállalatok számára sem lenne jó³ egy olyan kis gazdasági térben, mint a KuK, noha az, bizonyos mértékig az EU előképének tekinthető.

A hazai felsőoktatás egyik unikuma a 60 éves tudományos diákköri mozgalom. A TDK tevékenység a felsőoktatási intézmény belső és külső minőségértékelésének egyik fontos jellemzője.

Honnan, hová tartunk?

Hazánk oktatási rendszerének színvonala az egyik komparatív előnyünk. Ezt szemlélteti az 1. ábra.

1. ábra: Magyarország 2012. évi fejlettségi szintje⁴

³ Pattantyús Á. G.: A mérnökök nevelése és továbbképzése. In Pattantyús Á. Géza: *III. Országos Mérnök-kongresszus* (jegyzőkönyv). Mérnök-kongresszus Végrehajtó Bizottsága – M. kir. József-műegyetem, Budapest, 1932. 57–58.

⁴ <http://www.prosperity.com> (Utolsó letöltés: 2013. január 26.)

Ennek az átlagos fejlettségnél sokkal jobb pozíciónak része a hazai felsőoktatás színvonala is. Ezért a nemzet előrehaladásának egyik stratégiai kérdése a felsőoktatás minőségének folyamatos fejlesztése.

Miniszterelnökünk 2012. évi országértékelő beszédében Wayne Gretzky profi jégkorongozó szavaival írta le politikai elképzeléseit: „Ne oda korcsolyázz, ahol a korong van, hanem oda, ahová majd érkezik!”. A felsőoktatás minőségpolitikájának a jelenre és a jövőre is tekintettel kell lennie. A mai gazdasági körülményeket jól jellemzi a következő két idézet: „A piacok elterelik és akadályozzák a lényeges információk terjedését, előmozdítják az antiszociális ösztönző tényezők működését az emberekben a más, ugyanolyan erős motivációk rovására, amelyek nem járnak szükségképpen együtt társadalmilag destruktív következményekkel, s egyre alacsonyabb társadalmi hatékonyságú forrás-allokációs döntésekhez vezetnek. [...] a piacok – függetlenül attól, hogy a magán, vagy a köztulajdonú vállalatokkal kombinálódnak – az egyre erősödő individualizmust mozdítják elő a társadalomban, ami bizonyíthatóan nem-optimális következményekkel jár.”⁵ „Vállalati felvásárlások, illetve egybeolvadások, az eladás roppant gazdag stratégiái, társadalmi munkatőke megállapodások, beavatkozások az állam gazdaságpolitikájába, a társadalombiztosítási rendszer kiépítése, adórendszer, a tőkés tulajdonjog minden eszközzel való védelme, a rendőrség szerepe a munkafegyelem fenntartásában stb. A verseny maga is korlátozott, hiszen kevesek versenyéről van szó, akiknek közös érdekük az árak állandó növelése, vagyis az általános infláció. Csak egy-két áru időleges versenyét tapasztaljuk, amikor egy vállalat árejtés útján piacbővítéssel kísérletezik, de ez igen ritka esemény.”⁶

A jövőre vonatkozó prognózisok közül figyelemreméltó két hazai kutatóé, az ún. szellemi termelési módról.⁷ Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor *A szellemi termelési mód* című új könyve nem kevesebbre vállalkozik, mint hogy megfogalmazza egy, a kapitalizmustól és a szocializmustól is eltérő társadalmi forma lehetőségét. Összegyűjtik és értelmezik ennek a kapitalizmuson túli társadalmi formának a kimutatható jeleit. Eme alternatíva szociológiai hordozóinak, kulcsszereplőinek pedig a „szellemi termelőket” tekintik, s szembesítik következtetéseiket mindazokkal az elméletekkel, amelyek érintkeznek a szellemi termelés kérdéskörével. Mi jellemzi a jövő társadalmát?

⁵ R. Hanhel, M. Albert: *Quiet Revolution. (Welfare Economics, Princeton University Press, 1990. 218.) ESZMÉLET 93, 2012/tavaszi. 122.*

⁶ Bárdos-Féltoronyi Miklós: *Hogyan gondolkodnak a „fiatal felnőttek” a mai Magyarországon? ESZMÉLET 93, 2012/tavaszi. 86.*

⁷ <http://hetivalasz.hu/kultura/mi-az-a-vilag-amiben-elunk-a-tortenelem-milyen-szakasza-44049/> (Utolsó letöltés: 2012. április 20.)

- Az értelmiségi beállítódás lesz a normaképző attitűd.
 - A versengés (competition) helyett az együttműködés (kooperáció) dominál.
 - A nemzet versenyképességének záloga a belső kooperáció lesz⁸, majd ez kiterjed a világra.
 - Minden egyén sokoldalú képességének teljes és szabad fejlődése a nemzet felemelkedésének útja. (A kiművelt emberfők eszménye – gr. Széchenyi István időszerű.)
 - A komplex automatizálás lesz az anyagi termelés műszaki bázisa⁹.
- A fentiekkel szemben mi a kormányzati cél és eszköz?
- A hazai felsőoktatás fő feladata a középosztály megerősítése, illetve helyzetbehozása.
 - A Felsőoktatási Minőségdíj a hazai intézmények versenyképességét, menedzsment technikáit és szolgáltatásnyújtását jutalmazza. Hasonlít az EFQM-re.
 - A kapacitás-akkreditáció a saját infrastruktúra meglétét ellenőrzi.
 - A MAB az oktatási kompetencia, a minőségirányítás gyakorlata és a kutatási eredmények alapján minősít.

A haladó hagyományok és a jövő prognózisából következő teendők és javaslatok

A populációban egyenletesen szóródó adottságokat kell tehetségé formálni, ezért társadalmi esélyegyenlőség, tehát meritokrata értékrend és normatíva kell. A mérnöketikára nevelés legjobb eszköze a példamutatás. Az intézményi kultúrát ne valamely üzleti menedzsmenttechnika, hanem a kollegialitás határozza meg! A Felsőoktatási Minőségdíj a felsőoktatási intézmények kooperációját jutalmazza! (Együttműködve több és színvonalasabb szolgáltatás nyújtható.)

A műszaki felsőoktatás kutatási kapacitását még jobban fel kell használni a hazai ipar innovációs képességének fokozására! A hallgatókat is be kell vonni! Szükség van az OTDK mellett Országos Technikai Diákkörre is. Nagyon sok innovatív hallgatói munka nem tudományos jellegű, mégis roppant értékes szellemi teljesítmény eredménye.

A MAB szempontrendszer a jövőorientált felsőoktatás minőségét is képes ösztönözni, tehát alapvetően nem kell változtatni rajta. A fejlett tőkés országokban a felsőoktatási akkreditáció nem a lét vagy nemlét kérdését dönti el, hanem az állami támogatás megoszlását, amelyről korábban a parlamenti pártok acsarkodását követően született döntés.

⁸ Kósa András: Elszegődjék-e az oktatás a globalizmus szolgálóleányává? *INFORMATIKA*, 2005/4. 21–29.

⁹ Vámosi-Hajdú-Pálinkás-Szász: *Az információs kor sajátosságai*. INOK Kft, Budapest, 2006. 55–61.

Összefoglaló: *A magyar felsőoktatási intézmények minőségpolitikájának kidolgozásához nem csak a mai állapotokat kell szem előtt tartani, hanem a jövőben várhatót is, amely alkalmasint a szellemi termelési mód lesz. Az értelmiségi beállítódás a kooperációt, a saját érdek szerinti boldogulást és a kollegialitást helyezi előtérbe. Ha kizárólag egyetlen társadalmi rétegnek kíván kedvezni az oktatáspolitiká, akkor nem fogja optimálisan szolgálni a nemzetet.*